

WPROWADZENIE

Opublikowaliśmy dotąd inwentarze Archivum Romanum Societatis Iesu (ARSI) obejmujące polonika z działów: *Polonia, Lituania, Germania* i *Russia*. Obecnie wydajemy czwarty tom inwentarza: *Varia*, który zawiera dokumenty pochodzące z pozostałych działów i poddziałów wspomnianego archiwum.

Obecny inwentarz obejmuje polonika znajdujące się w następujących działach: I: „Asystencja Włoch”, II: „Asystencja Portugalii”, III: „Asystencja Hiszpanii”, IV: „Asystencja Francji”, V: „Asystencja Niemiec” (oprócz wydanych wcześniej poddziałów: „Prowincja Polski”, „Prowincja Litwy” oraz dokumentów asystenta Niemiec), VI: „Kongregacje Generalne i Prowincjalne” (*Congregationes Generales et Provinciales*), VII: „Instytut Towarzystwa”, VIII: „Historia Towarzystwa Jezusowego” (*Historia Societatis*), IX: „Listy jezuitów” (*Epistolae Nostrorum*), X: „Listy obcych” (*Epistolae Externorum*), XI: „Żywoty” (*Vitae*), XII: „Dzieła jezuitów” (*Opera Nostrorum*), XIII: „Polemika” (*Polemica*), XIV: *Miscellanea*. Szczególną wartość posiada niewątpliwie dział VI: „Kongregacje Generalne i Prowincjalne”, zawierający protokoły niemal wszystkich kongregacji, oraz dział X: „Listy obcych”, zawierający bogaty zbiór korespondencji oficjalnej, półoficjalnej i prywatnej (generała zakonu, kardynałów, biskupów, królów, książąt, magnatów, szlachty, duchowieństwa, miast, prowincji zakonnych, domów, przełożonych zakonnych wszystkich szczebli), bądź to w pełnych tekstach bądź w regestach. Z pozostałych działów na uwagę zasługuje również m.in. bogata dokumentacja dotycząca działalności misjonarza chińskiego Michała Boyma zgromadzona w dziale II: „Asystencja Portugalii”, a w poddziale: „Prowincja Japonii i Wiceprowincja Chin” oraz Antoniego Possevina, zawarta w dziale XII: „Dzieła jezuitów”.

Drugą część obecnego inwentarza stanowi zbiór poloników znajdujących się w osobnej części ARSI, jaką stanowi *Fondo Gesuitico* (FG) podzielone na 20 działów. Polonika i lituanika znajdują się w kilku działach: W dziale I: „Prokuratura generalna” (*Procura generalis*), znalazło się wiele dokumentów dotyczących sporu jezuitów polskich z Akademią Krakowską, pijarami, duchowieństwem diecezjalnym oraz akt fundacyjnych i zapisów majątkowych. W dziale II: „Asystencje Towarzystwa” (*Assistentiae Societatis*) zachowały się niektóre katalogi roczne Prowin-

cji Polskiej i Prowincji Litewskiej z XVII wieku. W dziale IV: „Wybór listów” (*Epistolae selectae*) zgromadzono korespondencję z XVI wieku dotyczącą początków Prowincji Polskiej, w tym listy królów, kardynałów, biskupów i przełożonych zakonnych. W dziale V: „Cenzury ksiązek” (*Censurae librorum*) znajduje się trochę ocen dotyczących rękopisów jezuickich pisarzy polskich przeznaczonych do druku, w tym pisma Mikołaja Łęczyckiego i Marcina Śmigleckiego. Niezwykle ważny dla dziejów poszczególnych placówek polskich i litewskich jest w końcu dział XVIII: „Kolegia” (*Collegia*), obejmujący różnej wartości dokumenty dotyczące dziejów poszczególnych kolegiów. Również w pozostałych działach znajdują się nieliczne rękopisy dotyczące spraw polskich.

O ile główne zbiory ARSI były zawsze przedmiotem żywego zainteresowania Polaków i Litwinów, o tyle *Fondo Gesuitico* nie było dotąd dokładnie przebadane i wykorzystane przez polskich badaczy. Nawet Stanisław Bednarski, który dał początek krakowskiemu ośrodkowi badawczemu nad dziejami zakonu jezuitów, zasadniczo nie zajmował się dokumentacją zawartą w *Fondo Gesuitico*. W ośrodku krakowskim dopiero później zaczęto gromadzić mikrofilmy i fotokopie dokumentów z tej części ARSI. Są one przechowywane i udostępniane przy Bibliotece Naukowej Księży Jezuitów w Krakowie przy ul. Kopernika 26. Głównym przedmiotem zainteresowania autorów są przede wszystkim prowincje polska i litewska; prowincja czeska obejmująca obecny polski Śląsk została uwzględniona tylko częściowo, o ile udało się dotrzeć do jej dokumentów przypadkowo, bez prowadzenia osobnych badań.

Inwentarze są wydawane, jak dotąd, w języku łacińskim, by mogły służyć również badaczom spoza Polski. Dla użytkowników polskich załączono niekiedy krótkie streszczenia niektórych dokumentów w języku narodowym. W miarę możliwości podano też publikacje, w których poszczególne dokumenty zostały już opublikowane.

Wydawcy wyrażają podziękowania Instytutowi Historycznemu Towarzystwa Jezusowego (Institutum Historicum Societatis Iesu) w Rzymie, który wspierał naszą akcję wydawniczą. Wyrazy wdzięczności należą się również Ministerstwu Nauki i Informatyzacji za wsparcie finansowe w czasie przygotowania obecnej publikacji w ramach projektów badawczych.

Wydawcy inwentarza są świadomi, że w olbrzymim zbiorze ARSI mogą się znajdować jeszcze inne dokumenty związane z działalnością jezuitów polskich, do których dotąd nie dotarto. Dotyczy to szczególnie działów związanych z innymi asystencjami i prowincjami oraz z *Fondo Gesuitico*. Będziemy więc czynić dalsze poszukiwania, by ewentualnie w przyszłości opublikować tom uzupełniający.